

PSYCHOLOGIA OSOBOWOŚCI

Przykładowy tekst naukowy

Material edukacyjny bez licencji wykorzystania w pracach dyplomowych/magisterskich/licencjackich/inżynierskich/zaliczeniowych. Niniejsze materiały dydaktyczne mogą być wykorzystane tylko w sposób nienaruszający przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz art.272 KK, a także w sposób nienaruszający obecnie panujących innych regulacji prawnych.

Osobowość jest terminem wieloznacznym, a co za tym idzie różnorodnie definiowanym. Uwagę na to zwraca m.in. Allport, który po szerokim przeglądzie literatury wyodrębnił ponad pięćdziesiąt jej definicji¹. Osobowość to system, który obejmuje wszystkie charakterystyczne cechy danego człowieka². Osobowość to niepowtarzalny sposób funkcjonowania psychiki, zarówno myślenia, odczuwania, zachowania jak i radzenia sobie z trudnościami. Podstawy osobowości (naturalny poziom aktywności, rozrzut nastrojów oraz zakres reakcji) są dziedziczne. Ten genetyczny aspekt osobowości określa się mianem temperamentu. Otoczenie, doświadczenia z dzieciństwa, dorastania kształtują ją natomiast ostatecznie.

Osobowość jest pojęciem bardzo szerokim, można więc wyodrębnić wiele koncepcji osobowości. Wiele z nich powstało wiele lat temu i do dziś są rozwijane oraz modyfikowane, nie utraciły użyteczności. Co za tym idzie koncepcje te pozostają aktualne, stosują je zarówno teoretycy jak i praktycy. Jeden z podziałów koncepcji osobowości, nawiązujący do praktykowanych współcześnie nurtów psychoterapeutycznych wygląda następująco:

- dynamiczny,
- humanistyczny,
- behawioralny,
- poznawczy,
- systemowy³.

Każde z podejść inaczej opisuje, na czym opiera się rozwój osobowości. W zupełnie inny sposób definiuje oraz wyjaśnia przyczyny jak i źródła zaburzeń. Proponuje odrębne metody, narzędzia pomocy jak i leczenia.

Psychologia osobowości stawia sobie dwa zasadnicze zadania:

¹ Hall C., Lindzey G., Campbell J., Teorie osobowości, Warszawa 2006, PWN, s. 31

² Oldham J., Morris B., Twój psychologiczny autoportret. Dlaczego czujesz, kochasz, myślisz, działasz właśnie tak?, Warszawa 1997, Wyd. Czarna Owca, s. 28

³ www.psychologia.net.pl/artukul.php?level=288, dn. 3.3.2013

1. dostarczenie użytecznego opisu kategorii w celu scharakteryzowania portretu psychologicznego osoby,

2. takie zastosowanie owych kategorii, aby umożliwić w miarę dokładne opisanie określonej osoby w celu wyjaśnienia jej zachowania jak i przewidywania innych zachowań oraz – korygowania rozpoznanych defektów.

Pojęcie osobowości ma opisać indywidualność i pewną stałość zachowań jednostkowych. Można byłoby powiedzieć, że osobowość jest potencjalnością i jej spełnieniem się przez różne okoliczności życiowe, doświadczenia jednostkowe, sytuacje. Znajomość osobowości wskazywałaby na możliwość przewidywania zachowań jednostkowych w danych sytuacjach. Poznać zatem osobowość to przewidywać trafniej zachowania jednostkowe. Psychologia osobowości, jak się zdaje, winna zasadniczo właśnie tę niezmienną i indywidualną rozpoznawać – to jest jej podstawowe zadanie. Odkrywając bowiem to co indywidualne, stara się ona również odpowiedzieć na pytanie, jak ta indywidualność będąca podstawą zmienności zachowań przyczynia się do ich zrozumienia. Tak bowiem jak do zrozumienia zachowania przyczynia się rozpoznawanie praw przebiegu procesów poznawczych czy emocjonalnych, tak i rozpoznanie jednostkowości, indywidualności, która sobą naznacza i określa przebieg procesów psychicznych, też przyczynia się do zrozumienia zachowania⁴.

Jak podaje McAdams „psychologia osobowości jest naukowym studium całej osoby” a jej ostatecznym celem staje się konstruowanie wiarygodnego (rzetelnego opisu ludzkiej indywidualności. opis taki musi sytuować osobę w biologicznym kulturowym kontekście, jednocześnie specyfikując na ile dana osoba jest podobna i różna w stosunku do innych osób. Podkreśla on również, że psychologia osobowości bada różnice indywidualne u ludzi, prowadzi do prób klasyfikacji, kategoryzowania i porządkowania odmienności indywidualności, odwołując się tym samym często do biologicznych i środowiskowych czynników wyjaśniających te różnice⁵.

Różni autorzy kierują się różnymi kryteriami grupowania teorii osobowości. W klasyfikacji tej trzy linie były wiodące: „od cech podmiotu do ich sposobu spełniania się w interakcji”, „od jedności z otoczeniem ku własnej tożsamości” oraz wymiar „stabilności-zmienności”⁶.

⁴ Gasiul H., Psychologia osobowości. Nurty, teorie, koncepcje, s. 43

⁵ McAdams D., The person. A New introduction to personality psychology, New Jork 2006, s. 3

⁶ Ibidem

Pierwszymi i najbardziej podstawowymi teoriami wyjaśniającymi osobowość wydają się być teorie cech. Można powiedzieć, iż są to teorie opisujące i wyjaśniające zachowania oraz ich niepowtarzalność poprzez odwoływanie się do względnie trwałych dyspozycji. Wykształcenie się cech, jak i ich przejawy zależne są od jednostkowych właściwości psychofizycznych. Nierzadko uważa się, że podstawą osobowości są właściwości temperamentu – stanowi on o późniejszym sposobie ujawniania się cech osobowości. Stąd ważne w tym względzie są teorie konstytucjonalne. Biorąc pod uwagę wymiar „stabilność-zmienność” zachowań, można linię interpretacji kontynuować w wymiarze „cechy jako struktury niezmiennie – cechy jako stany interakcyjne”⁷.

Analizując współczesny teoretyczny dorobek psychologii osobowości, można wyróżnić grupy teorii ze względu na wiodącą orientację, specyfikę podejścia, zgodność czy podobieństwo meta teoretycznych założeń. Ryckaman dokonał następującego podziału teorii:

1. teorie psychoanalityczne i neopsychodynamiczne,
2. teorie oparte na pojęciu cechy,
3. teorie kognitywistyczne,
4. teorie przyjmujące perspektywę społeczno-behawiorystyczną,
5. teorie tworzone w perspektywie humanistyczno-egzystencjalnej,
6. teorie konstytucjonalne⁸.

Rozwój psychologii osobowości w ostatnich latach jest imponujący, a zakres podejmowanych przez nią zagadnień bardzo się rozszerzył. Stąd coraz więcej autorów kwestionuje zasadność tradycyjnego sposobu prezentacji psychologii osobowości jako zestawu bardziej lub mniej powiązanych ze sobą teorii. W istocie, jeśli przyjąć, że psychologia osobowości analizuje wszystko to, co potencjalnie można podporządkować pojęciu osobowości lub wyjaśnić poprzez odniesienie do osobowości, wówczas same teorie są tylko jednym z obszarów, do których można się odwoływać przy próbach wyjaśniania indywidualności i odmienności. W efekcie też, psychologia osobowości byłaby tą dyscypliną, która zajmuje się wyjaśnianiem jednostkowej odmienności i zawartości zachowań oraz jednostkowymi różnicami w zakresie wszystkich możliwych do nazwania i określenia elementów osobowości. Jeśli nawet psychologię osobowości podzieli się na dwa główne działy, to jest część teoretyczną stanowiącą o regułach interpretacji i dążeniu do wyjaśnienia całości zintegrowanego zachowania jednostkowego w świetle ogólnych zasad oraz część stosowaną, która wyjaśnia i

⁷ Gasiul H., Psychologia osobowości. Nurty, teorie, koncepcje, s. 43

⁸ Gałdowa A., Klasyczne i współczesne koncepcje osobowości, Wyd. UJ, Kraków 1999, s. 36

odkrywa szczegółowe prawa wyjaśniające indywidualność, wówczas wciąż kluczowe znaczenie ma konieczność interpretacji tych szczegółowych praw poprzez odniesienie do praw o charakterze bardziej ogólny. Innymi słowy, dla psychologii osobowości zawsze będą ważne tzw. wielkie teorie, które choć traktowane często a priori jako przebrzmiałe, mogą jednak dzięki nowym badaniom empirycznym nabierać znowu blasku. Z drugiej jednak strony, należy uwzględnić fakt, że psychologia osobowości, która w swojej istocie zmierza do zrozumienia indywidualności i zawartości zachowań ludzkich będzie stale rozwijała coraz nowe formy interpretacji, powoli przekształcane w koncepcje i z czasem w teorie.

Edu-pomocnik.pl